

GRPAŠĆAK

INTERPRETACIJSKO-EDUKACIJSKI CENTAR

Definirana muzeološka koncepcija stalne muzejske izložbe
Interpretacijski tekstovi cjelovitog muzeološkog programa

KO-AUTORI:

DRAGANA LUCIJA RATKOVIĆ AYDEMIR, projektni menadžer, glavni muzeolog - interpretator / MUZE D.O.O., ZAGREB

VEDRAN KASAP, glavni produkt dizajner / CLINICA STUDIO D.O.O., ZAGREB

VLADIMIR KONČAR, glavni IT i multimedija dizajner / REVOLUCIJA DIZAJNA D.O.O., ZAGREB

IGOR PAUŠKA, glavni dizajner rasvjete / ZAGREB

MARKO ŠESNIĆ, prvi glavni grafički dizajner / ŠESNIĆ&TURKOVIĆ, ZAGREB

GORAN TURKOVIĆ, drugi glavni grafički dizajner / ŠESNIĆ&TURKOVIĆ, ZAGREB

STRUČNI SURADNICI:

IVANA JAGIĆ, muzeolog - interpretator / MUZE D.O.O., ZAGREB

MIRKA MODRINIĆ, pisac interpretacijskih tekstova, vanjski suradnik / MUZE D.O.O., ZAGREB

DOMINKO BLAŽEVIĆ, pisac interpretacijskih tekstova, vanjski suradnik / MUZE D.O.O., ZAGREB

TAMARA NOVAK, lektor, vanjski suradnik / MUZE D.O.O., ZAGREB

OZANA URSIĆ, produkt dizajner / CLINICA STUDIO D.O.O., ZAGREB

MAJA JANDRIĆ, produkt dizajner / CLINICA STUDIO D.O.O., ZAGREB

ANDREA SUŽNJEVIĆ, grafički dizajner / ŠESNIĆ&TURKOVIĆ, ZAGREB

DJELATNICI JAVNE USTANOVE PARK PRIRODE TELAŠĆICA:

NIKOLINA BAKOVIĆ, ravnateljica

VESNA PETEŠIĆ

MILENA RAMOV

JONA PETEŠIĆ

KOORDINACIJA PROJEKTA INTEGRACIJE U EU NATURA 2000 / EU NATURA 2000 INTEGRATION PROJECT (NIP) :

IGOR KREITMEYER

IVANA HORVAT PISNJAK

DOMAGOJ SOPTA

MARIO JOSIĆ

SADRŽAJ

ULAZNI DIO (1.)	4
ULAZNA SIGNALIZACIJA (1.A.)	4
UVODNA ORIJENTACIJSKO-SIGNALIZACIJSKA PLOČA (2.A.).....	4
UVALA POTOPLJENIH JEZERA (2.)	5
ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA „UVALA POTOPLJENIH JEZERA”(2.A.)	5
UVODNA INTERPRETACIJSKA GRAFIKA „IZVIDNICA NEKAD I DANAS“ (2.B.)	6
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „TILAGUS PRIJE TILAGA“ (2.C.)	7
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „TELAŠĆICA KROZ ŠPIJUNKU“ (2.D.).....	8
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „RIBARSKA TRADICIJA“ (2.E.).....	9
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „ZAŠTIĆENO PODRUČJE“ (2.F.)	11
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „JUŽNODALMATINSKI MAGARAC“ (2.G.)	15
IZMEĐU DVA PLAVETNILA (3.)	16
ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA „IZMEĐU DVA PLAVETNILA“ (3.A.).....	16
UVODNA INTERPRETACIJSKA PLOČA „UVOD U IZLOŽBU“ (3.B.)	16
INTERAKTIVNI INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK „STRMCI – INTERPRETACIJSKA PLOČA“ (3.D.).....	17
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „MAKETA DOBROG DUPINA“ (3.G.).....	27
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „MAKETA GLAVATE ŽELVE“ (3.H.).....	28
INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „ŽIVOT NA STRMCIMA“ (3.K.).....	29
ČUVAR TILAGA (4.)	31
ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA „ČUVAR TILAGA“ (4.A.)	31
INTERPRETACIJSKA ZIDNA GRAFIKA „AUSTRO-UGARSKA VOJNA IZVIDNICA“ (4.B.).....	31

ULAZNI DIO (1.)

ULAZNA SIGNALIZACIJA (1.A.)

NAZIV CENTRA

Grpašćak

Interpretacijsko-edukacijski centar

UVODNA ORIJENTACIJSKO-SIGNALIZACIJSKA PLOČA (2.A.)

INTERPRETACIJSKI TEKST PLOČE

Uvala potopljenih jezera
izložba

Dvorana dobrog dupina
multifunkcionalna dvorana

Između dva plavetnila
izložba

Čuvar Tilaga
izložba

Toalet

Suvenirnica

Ugostiteljski objekt

Toalet za osobe s posebnim potrebama

UVALA POTOPLJENIH JEZERA (2.)

ULAŽNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA „UVALA POTOPLJENIH JEZERA”(2.A.)

INTERPRETACIJSKI TEKST

Uvala potopljenih jezera
Izložba

UVODNA INTERPRETACIJSKA GRAFIKA „IZVIDNICA NEKAD I DANAS“ (2.B.)

POZIVNI INTERPRETACIJSKI TEKST

Krije li se u tebi istraživač ili istraživačica?

Ako voliš pustolovine, na pravom si mjestu. Pred tobom je prava istraživačka izvidnica koja će ti otkriti kako se nekada istraživalo. Nekad davno Grpašćak je služio vojnicima za otkrivanje položaja neprijatelja. Danas na Grpašćaku pronalazimo i otkrivamo prirodno, kulturno i povijesno blago.

Pripremi se za uzbuđenje, putovanje, otkrivanje!

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „TILAGUS PRIJE TILAGA“ (2.C.)

INTERPRETACIJSKI TEKST O GEOLOŠKOJ PROŠLOSTI I NAZIVU TELAŠĆICE

Kraj ledenog doba

U dalekoj, dalekoj prošlosti, prije dvadesetak tisuća godina završilo je zadnje ledeno doba na Zemlji. Postajalo je toplije, pa su se ogromni ledenjaci počeli otapati. Razina mora podigla se za čak stotinu metara! Vode je bilo toliko da je preplavila negdašnja brda i pretvorila planinske vrhove u otoke.

Uvala potopljenih jezera

U svakoj pravoj pustolovini, pa tako i u našoj broj tri ima posebnu važnost. U uvali Telašćica upravo su tri neobična morska jezera! Nastala su jako davno od udubina u kršu koje je napunilo more. Zovu se Fafarikulac, Tripuljak i Telašćica.

Telašćica i tri jezera

Uvala Telašćica u davnoj antici zvala se Tilagus. Na latinskom jeziku *tres* i *lacus* značilo je tri jezera. Današnji naziv uvale nastao je kao lokalni dalmatski oblik latinskog imena.

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „TELAŠĆICA KROZ ŠPIJUNKU“ (2.D.)

UVODNO-POZIVNI TEKST IZLOŠKA

Ne ustručavaj se, nego pogledaj kroz špijunku!

Da bi otkrivali nepoznato, istraživačima je svašta dopušteno, pa i zaviriti kroz špijunku. Stoga idi njihovim stopama i otkrij uvalu Telašćica po kojoj je Park dobio ime, slano jezero Mir, ostatke crkve sv. Viktora i druge arheološke nalaze.

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „RIBARSKA TRADICIJA“ (2.E.)

UVODNI INTERPRETACIJSKI TEKST O TRADICIJI RIBARENJA

Upoznajmo vrijedne stanovnike davne Telašćice!

U davna vremena u bogatim lovištima kornatskog otočja ljudi su se ponajviše bavili ribarstvom. Život tadašnjih stanovnika nije bilo lagodan, ali ribarstvo im je omogućavalo prehranjivanje obitelji i opstanak na ovom području.

CITAT O RIBARSTVU PETRA LORINIJA

*More je bogodana oranica,
Kuju ne treba kopati,
Ni orati, ni gnojiti, ni sijati,
Već jedino razumno žeti.*

Petar Lorini

INTERPRETACIJSKI TEKST KRAJ REPLIKE DAROVNICE

Prvi spomen ribarstva u Hrvata

Čitanje starih dokumenata otkriva nam kakav je bio život tadašnjih stanovnika. Jedan takav važni dokument darovnica je koja potječe iz 995. – 996. godine. U njoj zadarski plemići ustupaju samostanu sv. Krševana u Zadru svoje pravo ribarenja na Molatu i Dugom otoku. Zadarski plemići spomenuti u darovnici nose hrvatska imena. To nam govori da su Hrvati već tada imali uvažen status i političku moć.

POZIVNI INTERPRETACIJSKI TEKST UZ EKRAN „ŠTO SE NAŠLO U RIBARSKOJ MREŽI“

Upecaj ribe i nauči njihove nazive!

Otkrij koje se ribe najčešće nađu u ribarskim mrežama ovdašnjih ribara! Ovdje su se od davnine lovile lokarde, skuše, šaruni, trlje, špari, fratri, lignje, sipe, manule i druga ribe, pogotovo one koje žive pri dnu. Kad upecaš ribu, okreni je i nauči njezin službeni, ali i lokalni naziv!

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „ZAŠTIĆENO PODRUČJE“ (2.F.)

INTERPRETACIJSKI TEKST O PP TELAŠĆICA

Otkrivaj i čuvaj prirodna bogatstva Telašćice!

Brojne biljne i životinjske vrste našle su svoj dom na kopnu ili u podmorju Parka prirode Telašćica. Ovo područje bogato je geološkim i biološkim neobičnostima, pa je zbog svega toga ono još 1980. dobilo status zaštićenog područja. Parkom prirode Telašćica je proglašena 1988. godine.

Uživaj u ljepoti različitosti!

Područje Parka prirode Telašćica bogato je suprotnostima. S jedne strane vidjet ćeš tihe i mirne plaže, a s druge divlje strmine. Područja šuma alepskog bora i hrasta crnike izmjenjuju se s ogoljelim kamenjarom, a vinogradi i maslinici s oskudnom vegetacijom suhih staništa.

Koliki je Park prirode Telašćica?

Ukupna površina Parka iznosi 70,5 km². Od toga je 25,95 km² na Dugom otoku i susjednim otočićima, a 44,55 km² na moru.

Koliko vrsta živi pod morem Telašćice?

Podmorski svijet Telašćice broji preko 300 biljnih i 300 životinjskih vrsta.

INTERPRETACIJSKI TEKST O NATURI 2000

Znaš li što je Natura 2000?

Natura 2000 je ekološka mreža Europske unije. Ona obuhvaća područja unutar zemalja članica, važna za očuvanje ugroženih vrsta i staništa. U Hrvatskoj je ekološka mreža definirana Zakonom o zaštiti prirode. Mreža uključuje ekološki važna područja koja su međusobno povezana tzv. koridorima. Područje Parka prirode Telašćica u cijelosti se nalazi unutar Ekološke mreže Hrvatske (EM).

Biljni i životinjski stanovnici čine Telašćicu iznimno važnim staništem. Zavod za ornitologiju uključio je ovo područje u međunarodno važno područje za ptice.

Natura 2000 staništa u Parku

- termomediteranske (stenomediteranske) grmolike formacije s *Euphorbia dendroides*
- istočno submediteranski suhi travnjaci (*Scorzoneretalia villosae*)
- preplavljene ili dijelom preplavljene morske špilje
- naselja posidonije (*Posidonia oceanicae*)
- obalne lagune
- istočnomediteranska točila
- karbonatne stijene s hazmofitskom vegetacijom
- grebeni
- velike plitke uvale i zaljevi
- stijene i strmci mediteranskih obala obrasli endemičnim vrstama *Limonium* spp.

Natura 2000 vrste u Parku

- riđi šišmiš (*Myotis emarginatus*)
- veliki potkovnjak (*Rhinolophus ferrumequinum*)
- crvenkrpica (*Zamenis situla*)

Natura 2000 vrste ptica u Parku

- primorska trepteljka
- ušara
- leganj
- zmijar
- eja strnjarica
- mali sokol
- sivi sokol
- crnogri prijenor
- rusi svračak
- sivi svračak
- morski vranac
- jarebica kamenjarka

Sačuvajmo ugrožene životinjske i biljne vrste!

Broj ugroženih vrsta raste iz dana u dan. Ekološki sustavi urušavaju se zbog klimatskih promjena, onečišćenja, invazivnih vrsta i ljudskog djelovanja. Najugroženije vrste stavljamo na tzv. crveni popis. Na njemu su vrste ili podvrste organizama u opasnosti od izumiranja.

Neke od ugroženih vrsta s područja Telašćice:

dobri dupin

sivi sokol

glavata želva

crveni koralj (*Corallium rubrum*)

koralj žuta gerardia (*Gerardia savaglia*)

Postani i ti zaštitnik ili zaštitnica prirode! Razmisli kako možeš pomoći i živi odgovorno!

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „JUŽNODALMATINSKI MAGARAC“ (2.G.)

UVODNI INTERPRETACIJSKI TEKST

Tvrđoglavi pomagač tovar

Nekada je život u ovim krajevima bio nezamisliv bez magarca. Ta tovarna životinja mogla se probiti i kroz najnepristupačnije krajeve. Danas imamo drugačije pomagače, strojeve i automobile, pa magarac gubi na važnosti. Ipak, njegova uloga nije zaboravljena. On je danas zaštićen kao dio naše kulturne i prirodne baštine. Južnodalmatinski magarac prava je hrvatska autohtona pasmina.

INTERPRETACIJSKI TEKST O UŠIMA MAGARCA

Magarac je ćudljiv! Saznaj kakvog je raspoloženja!

Znaš li da iz položaja ušiju magarca možeš iščitati njegovo raspoloženje? Kad mu uši padaju uz glavu, znači da je opušten. Kad su mu pripijene uz glavu i zabačene, onda je nezadovoljan.

INTERPRETACIJSKI TEKST O UTOČIŠTU MAGARACA NA DUGOM OTOKU

Upoznaj pravog magarca!

Park prirode Telaščica pravo je mjesto za upoznavanje magaraca. Ovo područje svojevrsno je utočište za napuštene magarce koje lokalno stanovništvo više ne treba kao pomoć. Oni su u Parku pronašli dom u kojem se već okotilo i nekoliko pulića! Ljeti su smješteni u oboru na području uvale Mir, a zimi se slobodno kreću po okolnom području te uvale i istoimenog jezera Mir. Navikli su na blizinu ljudi, no iako im se može prići, treba biti oprezan jer su magarci ipak – ćudljivi.

IZMEĐU DVA PLAVETNILA (3.)

ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA „IZMEĐU DVA PLAVETNILA“ (3.A.)

INTERPRETACIJSKI TEKST PLOČE

Između dva plavetnila
Izložba

UVODNA INTERPRETACIJSKA PLOČA „UVOD U IZLOŽBU“ (3.B.)

UVODNI INTERPRETACIJSKI TEKST IZLOŽBE

Smješteni između dva plavetnila ponosno stoje kameni divovi – strmci. Uronjeni u more i zagledani u nebo žive svojim tihim ali osebnim životom. Otkrij samozatajne stanovnike strmaca: zaroni pod more, zaviri u kamene pukotine i vini se iznad litica! Kreni u avanturu!

Prizemlje
Morsko plavetnilo

Kat
Nebesko plavetnilo

INTERAKTIVNI INTERPRETACIJSKI IZLOŽAK „STRMCI – INTERPRETACIJSKA PLOČA“ (3.D.)

INTERPRETACIJSKI TEKST O SPUŽVAMA

Spužve

Spužve doslovce upijaju hranu! Umjesto usta imaju sitne pore kroz koje upijaju morsku vodu filtrirajući hranjive sastojke iz nje. Ali postoje i iznimke! Upravo u Telašćici živi vrlo rijetka endemična spužva – mesojed. Glavna hrana te spužve su mali račići koji se zapetljaju među njezine ljepljive dijelove.

Promjenjiva sumporača

Aplysina aerophoba

20 – 30 cm

2 – 15 m

Mesojedna spužva

Asbestopluma hypogea

2 cm

24 m

endem

INTERPRETACIJSKI TEKST O ŽARNJACIMA

Žarnjaci

Žarnjaci su posebna skupina morskih organizama s kojima susret zna biti neugodan. Ime su dobili po žarnim stanicama u kojima se nalaze žarnice s otrovom. Služe im za lov ili u obrani. U dodiru s plijenom žarne se niti poput injekcije zabodu u tijelo žrtve i ubrizgaju otrov. Žarnjaci se pojavljuju u dva oblika, kao meduze i kao polipi. Meduze slobodno plivaju u morskim strujama, dok su polipi pričvršćeni na podlogu. Hidre, moruzgve, koralji i vlasulje imaju oblik polipa.

Crvena moruzgva

Actinia equina

50 mm

0 – 1 m

Smeđa vlasulja

Anemonia viridis

20 cm

1 – 15 m

Žuta rožnjača

Eunicella cavolini

50 cm

40 – 100 m

INTERPRETACIJSKI TEKST O ŠKOLJKAŠIMA

Školjkaši

Meko tijelo školjkaša zaštićeno je dvodijelnom ljušturicom. Neki školjkaši provedu cijeli život na jednom mjestu zalijepljeni za kamen. Drugi se kreću potiskujući vodu naglim otvaranjem i zatvaranjem ljuštice. U Hrvatskoj mnogi su školjkaši zaštićeni i njihovo skupljanje zabranjeno je zakonom.

Dagnjica

Mytilaster minimus

7 – 12 cm

3,5 m

Periska

Pinna nobilis

7 – 70 cm

0,5 – 30 m

Prstac

Lithophaga lithophaga

4,25 cm

1 – 5 m

INTERPRETACIJSKI TEKST O PUŽEVIMA

Puževi

Morski puževi žive u svojim spiralno uvijenim kućicama. Stopalom su čvrsto priliječeni za stijenu. Hrane se algama. Oblikom ponekad podsjećaju na uho ili trubu, pa po tome dobivaju i imena. Takvi su i najveći jadranski primjerci – puž bačvaš i tritonova truba. Njihovo sakupljanje ili prodaja zabranjeni su zakonom.

Ugrc

Monodonta turbinata

3 cm

0 – 3 m

Petrovo uho

Haliotis lamellosa

22 – 50 cm

1 – 30 m

Prilijepak

Patella sp.

4 cm

0 – 1 m

Puž bačvaš

Tonna galea

do 30 cm

10 – 100 m

Tritonova truba

Charonia tritonis

9,5 – 49 cm

1 – 127 m

Rakovi

Tijelo raka izgrađeno je od većeg broja kolutića – članaka – pa spadaju u člankonošce. Razlikujemo kolutiće glave, prsa i zatka. Rakovi se razlikuju od drugih člankonožaca po tome što dišu škragama i uglavnom imaju dva para ticala. Ona im služe kao osjetilni organi, ali i za kretanje i pridržavanje. Rakovi se hrane sitnim životinjama ili životinjskim ostacima u raspadanju. Zato ih smatramo morskim čistačima. Neki se rakovi hrane i biljem.

Kozica

Palaemon elegans

41 – 60 mm

0 – 40 m

Rakovica

Carcinus maenas

8 cm

0 – 10 m

Rak samac

Pagurus sp.

do 3 cm

3 – 20 m

Rak vitičar

Chthamalus sp.

1 cm

0 – 1 m

Bodljikaši

Bodljikaši su dobili ime po bodljama na tijelu, a služe im za obranu. Tu skupinu između ostalog čine ježinci, zvjezdače i trpovi. Bodljikaši imaju razvijen poseban sustav disanja koji zovemo vodožilni sustav. Taj sustav čine cjevčice u tijelu ispunjene morskom vodom. Osim za disanje, služe im i za izlučivanje štetnih tvari.

Crni ježinac

Arbacia lixula

do 8 cm

1 – 10 m

Crvena zvjezdača

Echinaster sepositus

20 cm

5 – 200 m

Pjegavi ježinac

Sphaerechinus granularis

15 cm

5 – 120 m

Trp

Holothuria sp.

do 30 cm

3 – 50 m

INTERPRETACIJSKI TEKST O RIBAMA

Ribe

Riba je hladnokrvna životinja. Tijelo joj je prekriveno ljuskama. Kreće se pomoću peraja, a diše škrigama. Oblik tijela ribe povezan je s načinom njezina plivanja. Brze plivačice na duge staze imaju oblik tijela sličan torpedu. Visoko, bočno spljošteno tijelo često je među grebenskim ribama. U vrsta koje obitavaju uz dno tijelo je u pravilu spljošteno u leđno-trbušnom smjeru.

Morski konjić kratkokljunić

Hippocampus hippocampus

15 cm

5 – 20 m

Škarpina

Scorpaena scrofa

50 cm

10 – 100 m

Kanjac

Serranus cabrilla

40 cm

5 – 50 m

Murina

Muraena sp.

80 – 150 cm

10 – 50 m

Kirnja

Epinephelus marginatus

1,5 m

10 – 100 m

Alge

U podmorju strmaca, do dubine od otprilike 20 m, živi velika zajednica algi. Alge su nalik biljkama, ali nemaju korijen, stabljiku, list ni cvijet. Vrijedno proizvode kisik i organsku tvar. Alge su sklonište i hrana mnogim vrstama beskralježnjaka i riba.

Cistozira

Cystoseira sp.

do 1 m

13 m

Diktiota

Dictyota dichotoma

Visina: do 20 cm

3 – 20 m

Klobučić

Acetabularia acetabulum

10 cm

1 – 10 m

Laurencia

Laurencia sp.

do 15 cm

3 – 15 m

Padina

Padina pavonica

do 15 cm

1 – 25 m

INTERPRETACIJSKI TEKST O GLAVONOŠCIMA

Glavonošci

Ti morski organizmi doslovce imaju glavu na nogama! Tijelo im se, naime, sastoji od glave i nogu koje su zapravo – krakovi. Krakovima love hranu. Broj krakova razlikuje se od vrste do vrste. Hobotnica ih ima 8, a sipa čak 10! Kada su u opasnosti, tako se dobro prilagode okolini da postanu nevidljivi ili se zakopaju u pijesak. Sipa ima i tajno oružje! Kad je u opasnosti, ispušta crnilo koje joj omogućuje bijeg od neprijatelja.

Hobotnica

Octopus vulgaris

60 cm – 1 m

3 – 30 m

Sipa

Sepia officinalis

30 – 40 cm

3 – 50 cm

INTERPRETACIJSKI TEKST O MORSKIM CVJETNICAMA

Morske cvjetnice

Morske cvjetnice su biljke prilagođene životu u moru. Imaju razvijen korijen, stabljiku, list i cvijet. Najznačajnija i najrasprostranjenija morska cvjetnica u Jadranskom moru je posidonija. Ona je endemska vrsta Sredozemnog mora. U livadama morskih cvjetnica stanuju i mnoge životinje. One su ondje zaštićene od grabežljivaca i mogu se razmnožavati na miru.

Posidonija ili oceanski porost

Posidonia oceanica

3 – 60 cm

3 – 45 m

Čvorasta morska resa

Cymodocea nodosa

10 – 30 cm

1 – 10 m

Morska svilina

Zostera noltii

10 – 20 cm

1 – 8 m

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „MAKETA DOBROG DUPINA“ (3.G.)

INTERPRETACIJSKI TEKST O MORSKIM SISAVCIMA

Morski sisavac

Dobri dupin je riba koja zapravo nije riba! Dupini spadaju u sisavce jer na svijet donose mladunce koje ženke potom hrane mlijekom. Ako imaš sreće, možda ih vidiš na području Parka! Zimi se dupini često nađu u jatima ispod strmaca, a hrabriji znaju ući i u samu uvalu Telašćicu. U lovu se dupini služe zubima kojima hvataju ribe, glavonošce i rakove.

Dobri dupin

Tursiops Truncatus

1,05 m – 3,26 m

0 – 50 m

Ugrožena i zaštićena vrsta

Natura 2000 vrsta

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „MAKETA GLAVATE ŽELVE“ (3.H.)

INTERPRETACIJSKI TEKST O MORSKIM GMAZOVIMA

Morski gmaz

Glavata želva je kornjača velike glave s jakom čeljusti po kojoj je i dobila ime. Spada u morske gmazove i najčešća je kornjača u Jadranskom moru. Ovdje obitava u sezoni hranjenja. Za vrijeme razmnožavanja ženke plivaju na jug kilometrima i kilometrima daleko prema obalama Grčke, Cipra i Turske. Nakon tog dalekog puta ondje na pješčanim plažama polažu jaja.

Glavata želva

Caretta caretta

70 – 95 cm

0 – 20 m

Ugrožena i zaštićena vrsta

INTERPRETACIJSKI INTERAKTIVNI IZLOŽAK „ŽIVOT NA STRMCIMA“ (3.K.)

UVODNI INTERPRETACIJSKI TEKST CJELINE

Između dva plavetnila

Između dva plavetnila, izloženi udarima vjetra i mora, stoje strmci pružajući dom mnogim biljnim vrstama. Da bi preživjele, biljke su se morale prilagoditi surovim klimatskim uvjetima. Neke od njih izabrale su upravo ovo mjesto i nijedno drugo na svijetu. Riječ je o endemskim biljkama ovog područja.

I pukotine strmaca imaju svoje stanovnike! Nastanjuju ih razni sitni organizmi koji se ondje osjećaju sigurno. Najbliže nebeskom plavetnilu su ptice koje su pronašle dom na divovskim liticama strmaca.

INTERPRETACIJSKI TEKST O PTICAMA

Na stijenama Dugog otoka gnijezdi se sivi sokol. Možda ćeš ga vidjeti kako se obrušava silnom brzinom nad liticama strmaca! Ponekad se na ovom području nađe i vrlo rijedak eleonorin sokol. Upravo zbog te dvije zaštićene vrste Telašćica je uvrštena u Ornitološki značajna područja.

Sivi sokol

Falco peregrinus

Eleonorin sokol

Falco Eleonora

INTERPRETACIJSKI TEKST KOPNENIM PUŽEVIMA

Na stijenama strmaca žive i dvije vrste kopnenih puževa iz porodice zaklopnica. Dugootočka zaklopnica do sada je nađena samo unutar granica Parka, pa se smatra njegovom stenoendemskom vrstom.

Dugootočka zaklopnica

Delima edmibrani

Endem

Agathylla lamellosa

Endem

INTERPRETACIJSKI TEKST O DUBROVAČKOJ ZEČINI

Dubrovačka zečina endemična je biljna vrsta. Raste samo u Hrvatskoj, i to na rijetkim mjestima: u okolici Cavtata i na otocima srednje i južne Dalmacije. Nastanjuje pukotine okomitih stijena najčešće u neposrednoj blizini mora. Na području Parka prirode Telašćica ta vrsta javlja se u dvije podvrste koje se razlikuju po obliku listova. Podvrsta *ragusina* ima rasperjane listove, a *lungensis* cjelovite.

Dubrovačka zečina

Centaurea ragusina ssp. *lugensis*

Endem

Centaurea ragusina ssp. *ragusina*

Endem

ČUVAR TILAGA (4.)

ULAZNA SIGNALIZACIJSKA PLOČA „ČUVAR TILAGA“ (4.A.)

INTERPRETACIJSKI TEKST PLOČE

Čuvar Tilaga
Izložba

INTERPRETACIJSKA ZIDNA GRAFIKA „AUSTRO-UGARSKA VOJNA IZVIDNICA“ (4.B.)

UVODNI INTERPRETACIJSKI TEKST

Mirnu i tihu uvalu Telašćicu štiti divovski kameni čuvar – dugotočki strmac. Na samom vrhu stijene, odakle se pogled širi na sve strane, još je jedan kameni čuvar – utvrda Grpašćak. Ta stoljetna utvrda podignuta je još 1911. godine kao signalna stanica Carske i kraljevske ratne mornarice dvojne Austro-Ugarske Monarhije. Službeno ime mornarice na njemačkom jeziku glasilo je *Kaiserliche und königliche Kriegsmarine* ili skraćeno *K.u.k. Kriegsmarine*. Postojala je sve do kraja Prvog svjetskog rata. Godine 1915. u *K.u.k. Kriegsmarine* djelovalo je ukupno 33.735 pripadnika mornaričkog osoblja, među kojim je bilo 34 % Hrvata.

INTERPRETACIJSKI TEKST O KOMUNIKACIJI VOJNIH IZVIDNICA

Vojnici utvrde Grpašćak slali su važne informacije na druga strateški važna mjesta. Za to se služilo Morseovim kodom pomoću svjetlosnih signala, a kasnije radiouređaja. S Grpašćaka svjetlosnim signalima slalo se poruke prema Molatu, Ugljanu i Murteru, a odande dalje prema kopnu i drugim otocima. Zamisli koliko je nekada bilo teže brzo proslijediti neku važnu poruku!